

Komunitná energetika – sebestačnosť v našich rukách

Praktický sprievodca
Priatel'ia Zeme-CEPA

Úvod - Energia a my

Každá domácnosť na Slovensku minie na energiu v priemere okolo 12% z toho, čo zarobí. To znamená, že **každý z nás na energiu vo svojej domácnosti pracuje viac ako jeden mesiac v roku**. A ceny energie budú ďalej rásť.

Sme zákazníkmi, ktorí po zaplatení zmluvnej ceny dostávajú hotovú energiu. Ako zákazníci však nemáme dosah na to, ako sa energia vyrába a zmluvami sme často tlačení k spotrebe čo najväčšieho množstva energie.

Energiu nekontrolujeme a nemáme k nej vzťah. Platíme a odoberáme. Ale to sa dá zmeniť.

Prevezmeme kontrolu nad energiou! Staňme sa z pasívnych zákazníkov spoluvlastníkmi.

V Nemecku je 27% všetkej elektriny vyrobenej z obnoviteľných zdrojov a viac ako 65% veterných turbín a solárnych panelov vlastní jednotlivci, farmári a rôzne spoločenstvá a družstvá, ktorých je dnes v Nemecku takmer 900.

Túto príručku sme pripravili sme preto, aby sme pomohli ľuďom na Slovensku vziať energiu do svojich rúk.

Čo nájdete v príručke:

- čo je komunitná energetika, s jej výhodami a prínosmi aj s konkrétnymi príkladmi;
- ako iniciatívu rozbehnúť, na čo všetko pritom myslieť a s kým sa poradiť;
- rady ako prejsť od nápadu po životaschopný projekt a
- prehľad možných zdrojov financií pre vašu iniciatívu.

Čo je komunitná energetika?

Komunitná energetika je spôsob akým môže skupina ľudí ušetriť a zarobiť na teple a elektrine. Novinkou oproti tradičným spôsobom je práve združenie sa do spoločného podniku. Jeho cieľom je vyrobiť vlastnú energiu namiesto nákupu cudzej.

Iniciatíva je postavená na princípoch účasti a rovnocennosti.

Vloženie vlastných prostriedkov alebo práce je dôležité, aby sa ľudia aktívne zaujímali o život iniciatívy a zúčastňovali sa na rozhodovaní o jej činnosti.

Rozhodovanie musí byť postavené na princípe rovného podielu, čiže každý člen má jeden hlas bez ohľadu na to koľko peňazí do podniku vloží.

Príklad: Komunitná iniciatíva Reklingshausen

Obyvatelia mesta Reklingshausen (mesto asi ako Prešov) sa rozhodli rozbehnúť komunitnú iniciatívu a vyrábať elektrinu z fotovoltických (PV) panelov na strechách budov. Vybudovali 3 PV systémy spolu produkujúce 195 tis. kWh elektrickej energie, čo zodpovedá ročnej spotrebe zhruba 60 miestnych domácností.

Mestský úrad prenajíma strechy verejných budov a primátor osobne do iniciatívy investoval vlastné peniaze.

Investičné náklady projektu boli cca 240 tis. EUR. Obyvatelia sa mohli zapojiť do projektu minimálnou investíciou 500 EUR. Priemerný príspevok však bol 3300 EUR. Projekt preto bolo možné financovať výlučne z vlastných prostriedkov. Bolo založené jedno družstvo, ktoré je zodpovedné za inštalovanie a prevádzku a 3 firmy. Každá z nich financuje a využíva elektrárne a združuje približne 75 obyvateľov.

Aj keď na Slovensku je nepravdepodobné žeby ľudia mohli investovať v priemere 3300 EUR z vlastného vrečka, spôsob akým ľudia zorganizovali výstavbu, prevádzku a financovanie je úplne štandardný a použiteľný aj u nás.

Solidarita

Dôležitou črtou je tiež, že nejde o klasické komerčné podnikanie, ale v tomto prípade má spoločná iniciatíva byť aj zdrojom peňazí pre investovanie do rozvoja miesta, kde spoločenstvo žije.

Časť zisku alebo ušetrených peňazí, ktoré sa nerozdelia medzi ľudí s podielom v podniku sa preto často vkladá do fondu, ktorý slúži presne na tento účel. Aj preto sú tieto iniciatívy zaujímavé hlavne pre ľudí, ktorí žijú na mieste, kde podnik funguje na rozdiel od tradičných firiem, ktoré môžu mať vlastníkov tisíc kilometrov ďaleko.

Fond pre rozvoj komunity

Väčšina projektov okrem rozdeľovania zisku medzi členov zakladá aj účelové fondy, z ktorých investuje do rôznych aktivít vo svojej obci, meste alebo regióne. Napríklad komunitné centrá, centrá voľného času, športoviská, kultúrne podujatia a pod. sú častou témou pre podporu. Ak je iniciatíva dobre rozbehnutá dokáže tak vytvoriť dodatočné zdroje, ktoré často obec alebo jednotliví občania nemajú. Prostriedky sa môžu použiť aj na spolufinancovanie projektov z fondov EÚ alebo ako záruka pri získaní úveru.

O tom, do čoho sa bude investovať nerozhodujú len členovia iniciatívy, ale všetci obyvatelia v obci, alebo v regióne, kde iniciatíva funguje. Môže sa tak udiť napríklad využitím postupov participatívneho rozpočtu. To sú postupy, kedy sa pre rozpočet vytvoria skupiny podľa tém, ktoré pripravujú projekty, ktoré musia uspieť vo verejnom hlasovaní. Na Slovensku takéto rozpočty uplatňujú v rôznych podobách v Bratislave, Banskej Bystrici, Ružomberku, v mestskej časti Bratislava Nové Mesto či študentskom mestečky v Mlynskej doline.

Prečo sa oplatí založiť komunitnú iniciatívu?

1. Prevezmeme kontrolu nad výrobou energie a úsporami – prečo nechávať energiu, peniaze a pracovné miesta v cudzích rukách?
 - O peniazoch získaných výrobou a predajom energie môžete rozhodovať vy. Neodídú z regiónu a môžete ich použiť na ďalší rozvoj svojho sídliska, obce, mesta či regiónu.
 - Nikto vám nebude diktovať koľko energie musíte spotrebovať a všetko si môžete nastaviť presne podľa vašich potrieb. Potreby energie sa menia z mesiaca na mesiac. Dlhodobé zmluvy však nemotivujú s energiou hospodáriť rozumne.
2. Zapojme sa aktívne do spoločných rozhodnutí o energetike a vytvoríme si k nej vzťah.
 - Energia je životne dôležitá pre sebestačnosť ako aj rozvoj regiónu formou spoločných projektov;
 - Aktívny záujem ľudí v regióne o hospodárenie s energiou donúti obce kvalitnejšie dlhodobo plánovať svoje aktivity v energetike
 - Aktívny prístup prináša politickú silu. Žiadny starosta, či starostka ani rozumný podnikateľ či podnikateľka si toto nemôže dovoliť ignorovať.
3. Fungujúce iniciatívy v zahraničí ako aj na Slovensku dokazujú, že je to možné a výhodné. Môžeme sa nimi inšpirovať a učiť sa z ich skúseností.
4. Ak spojíme sily a prostriedky získame ľahší prístup k finančným zdrojom ako sú úvery alebo dotácie
5. Nižšie účty za energiu a ľahší prístup k „zelenej energii“

- možnosť pružne reagovať na zmeny v potrebe energie umožní lepšie nastavenie výroby a dodávok a zníži ceny
 - nahradenie dovážaných palív a energie výrobou z vlastných zdrojov taktiež zníži jej ceny
 - iba účelné a udržateľné hospodárenie s miestnymi obnoviteľnými zdrojmi energie umožní zabezpečiť potrebnú energiu dlhodobo
6. Získanie zdrojov pre ďalší rozvoj komunity, prípadne pre rozvoj samotného energetického projektu
 - V prípade vytvorenia fondu, do ktorého bude prúdiť časť príjmov z predaja energie alebo časť z úspor je možné peniaze využiť pre ďalšie projekty.
 7. Vznik pracovných miest pre ľudí z komunity spojených s rozvojom a riadením podniku
 - So založením a vedením iniciatívy je spojené množstvo práce. Staňte sa manažérom iniciatívy alebo sa zamestnajte v spoločnom podniku. Okrem príjmov z predaja energie môžete vytvoriť aj platené pracovné miesta
 8. Peniaze zostanú dlhšie v regióne keďže sa nevyplácajú cudzej firme ale zostávajú v rámci spoločného podniku
 - To čo nezaplatíte cudzej firme zostane vám. Peniaze sa budú točiť v rámci miestnych spoločností, obecných rozpočtov a peňaženiek ľudí, ktorí iniciatívu rozbehnú.

Ako rozbehnúť iniciatívu?

Pri plánovaní a rozbehu novej iniciatívy je dôležité zvážiť viaceré veci, zamyslieť sa nad tým, čo sa deje vo vašom okolí, kto má na čo dosah, kto má aké možnosti a zdroje, kto koho pozná, kto čo vie.

Kto je dôležitý a aké má kto možnosti?

• Ľudia

Vy a vaši susedia máte zhruba rovnaké potreby, dávate za energiu približne rovnako veľa peňazí.

Mnohí z vás by radi investovali alebo skúsili inak pomôcť pri rozbehu iniciatívy.

Vy môžete mať z iniciatívy priamy ošoh ako vlastníci, odberatelia a možno aj ako zamestnanci starajúci sa o spoločný podnik.

Expert, poradcovia, odborníci, technici. Tí sú často vo vašom okolí a nedozviete sa to skôr ako nezačnete o iniciatíve hovoriť. Ďalší ľudia možno nejakých poznajú alebo majú skúsenosti s firmami a odborníkmi z iných projektov.

Vo vašom okolí môže tiež pôsobiť mimovládna organizácia (napríklad občianske združenie), ktorá sa témou zaoberá alebo pozná organizácie, ktoré by vedeli s iniciatívou pomôcť.

• Starostovia a miestni poslanci

Vaša obec alebo mesto má na starosti školy, škôlky, zdravotné strediská, úrady, domy kultúry a pod.

Starost(k)a má prehľad (alebo ho môže získať) o tom čo sa deje v téme energie, má skúsenosti s hospodárením s energiou v obecných budovách, pozná miestnych podnikateľov, vlastníkov zdrojov. Má kontakty na krajské úrady, je členom v združeniach miest a obcí ako sú Združenie miest a obcí Slovenska (ZMOS) alebo Únia miest Slovenska (ÚMS).

Starost(k)a by mal(a) mať informácie o tom, kde je možné získať verejne peniaze, napríklad cez fondy EÚ alebo iné dotácie platené štátnym rozpočtom.

Obec často krát vlastní aj dôležité zdroje a má možnosti ako iniciatívu podporiť:

- právo rozhodovať o tom, čo sa bude v obci robiť a do čo sa budú investovať peniaze (napríklad cez územný plán, Plány hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce, plány pre miestnu energetiku a pod.);
- pozemky, na ktorých je možné stavať;
- lesy a píly, či iné pozemky kde je možné získať palivo (napríklad tzv. biele plochy čiže zarastené nevyužívané pasienky a polia);
- čističku odpadových vôd, kde je možné využívať odpad a plochu okolo nich;
- verejné budovy – priestor pre vás a vaše aktivity, možnosť skúšať si rôzne aktivity, ako napríklad zateplovanie, montáž solárnych panelov, rovnako ako aj možnosť využiť kotolne na výrobu tepla aj pre domy naokolo (netreba vždy stavať novú kotolňu);
- strechy verejných budov kde je možné montovať solárne panely,
- peniaze v rozpočte alebo možnosť sa uchádzať o dotácie, napríklad z fondov EÚ, prípadne o úvery;
- niekedy aj zamestnancov, ktorí sa projektu môžu venovať;
- možnosť cez aktivačné práce zamestnať nezamestnaných – nemusia len zametať ulice.

• Podnikatelia

Je dosť možné, že vaše potreby sú rovnaké ako potreby podnikateľov. Farmári, výrobcovia, obchodníci, vlastníci kancelárií, všetci potrebujú energiu, mnohí ju vyrábajú alebo nad výrobou rozmýšľajú.

Zároveň môžu mať zdroje, ktoré je možné na výrobu energie využiť (odpady z drevospracujúceho priemyslu a poľnohospodárstva) alebo priestory a plochy, kde je možné energiu vyrábať (budovy, pozemky).

Kedže podiely a rozhodovacie práva sú nastavené rovnako pre všetkých do podniku budú motivovaní vstúpiť iba tí, ktorí majú reálny záujem na rozvoji miesta, kde sa iniciatíva rozbieha.

Od nápadu k projektu – ako postaviť na nohy životaschopný projekt?

Je dôležité si naplánovať kroky, ktoré vás povedú od nápadu až k životaschopnému projektu, s ktorým sa budete môcť uchádzať o financovanie a budete ho môcť uskutočniť s dobrými výsledkami a s perspektívou dlhodobého fungovania. Len s týmto cieľom sa oplatí investovať váš čas a energiu do rozbehu iniciatívy.

Preto je **potrebné si spraviť plán**.

1. Vytvorte malú akčnú skupinu (5 ľudí), ktorí budú ochotní ideu šíriť, prehovárať ďalších ľudí. Musia byť zanagažovaní, vložiť do toho zdroje aj peniaze, aby zvýšili dôveryhodnosť nápadu.
2. Vytvorte si plán a rozdeľte úlohy. Kto bude robiť čo? Určite si ako často sa budete stretávať. Urobte z toho spoločenskú príležitosť. Spojte prácu so zábavou.
3. Zistite čo najviac o plánoch samosprávy v oblasti výroby energie. Pozrite si koncepcie, stratégie akčné plány. Nájdite ciele v oblasti obnoviteľných zdrojov, úspor energie. Toto budú záchytné body pre vaše jednanie.
4. Pripravte prezentáciu nápadu, ktorá bude obsahovať najzákladnejšie veci:
 - Prečo energia? Použite pár zapamätateľných čísiel: koľko míňame, koľko potrebujeme, od koho kupujeme a za koľko, koľko by sme mohli ušetriť, čo by to prinieslo?
 - Čo znamená komunitná iniciatíva (prečo spoločné vlastníctvo a kontrola)
 - Akú konkrétnu formu navrhujete a prečo (použite príklady z miest kde to funguje)
 - Aký zdroj energie navrhujete a prečo? Aké sú jeho klady a prínosy? Aké sú riziká?

Informovanie a propagácia

Pri oslovení susedov a ľudí žijúcich v mieste, kde chcete iniciatívu rozbiehať je potrebné **o nápade hovoriť dostatočne skoro**. Jednak získate prehľad o ľuďoch, ktorí by mohli vstúpiť do členstva a zároveň zistíte, kto by mohol byť proti vášmu nápadu, čo vám dá dost času problém riešiť.

Okrem obyvateľov je **dôležité predstaviť nápad starostovi a miestnym poslancom**. Ak si ich získate budete mať dôležitú podporu a potenciálne aj zdroje.

Nápad je potrebné **komunikovať jasne a zrozumiteľne**. Všetci musia pochopiť:

- podstatu – o čo ide a prečo je to dobrá vec
- aké sú konkrétne prínosy pre nich
- ako bude celý proces vyzeráť a akú úlohu v ňom budú hrať
- ako bude vyzeráť rozhodovanie

Treba byť veľmi citlivý ohľadne peňazí a vkladov do spoločného projektu. Peniaze nemôžu byť kľúčová téma na začiatku diskusie (aj keď na ne pomerne rýchlo príde).

Je dôležité **vedieť o nápade hovoriť konkrétne** a teda je potrebné pripraviť čo najpodrobnejší zámer a poznať riešenia na všetky kroky spojené s jeho realizáciou.

Je dôležité **mať príklady iniciatív, ktoré ľudia dokážu prijať**. Nemôžu byť z výrazne odlišného prostredia, ku ktorému ľudia nemajú vzťah (lepšie sú Čechy alebo Nemecko než Škótsko či Dánsko).

Je treba **zostať na praktickej úrovni a rozumieť prioritám ľudí**. (Nie vždy to musí byť starosť o klímu alebo životné prostredie).

Prezentujte nápad všade kde sa dá. Zamerajte sa na existujúce komunity. Materské centrá. Komunitné centrá. Seniorské centrá. Ľudia okolo participatívnych rozpočtov. Nezávislí poslanci. Spojenci a nadšenci sú všade. Tieto centrá sú navyše v hľadáčku starostov. Niekedy aj starosta alebo primátor prejaví nadšenie a vtedy to ide hladšie.

5. Skúste nájsť niekoho kto vám pomôže s technickou a ekonomickou stránkou veci.

Vysoké školy (môžu to byť aj študenti nie len profesori), poradenské centrá, mimovládne organizácie riešiace energiu, zväzy výrobcov zariadení na výrobu energie z obnoviteľných zdrojov a pod. Možno vo vašom okolí nájdete odborníka akého hľadáte. Použite sociálne médiá.

6. Dajte dokopy modelový návrh pre tých čo rozhodujú. Návrh by sa mal opierať o pre politika jasne pochopiteľné veci:

- Koľko energie projekt vyrobí?
- Koľko to prinesie mestskej časti a iniciatíve ako takej?
- Ako to môže fungovať v rámci kompetencií a povinností samosprávy?

Využite existujúce skupiny a centrá. Materské a komunitné centrá sú výborný základ. Sú okolo nich komunity ľudí, ktorí sa poznajú osobne. Ich požiadavky sa dostávajú na stôl starostov.

Aký typ iniciatívy zvoliť?

Na Slovensku je možné využiť pomerne široký výber foriem pre vašu iniciatívu. Ako najpriateľnejšie sa však javí družstvo¹.

Od iných foriem sa odlišuje tým, že jeho **prvoradým cieľom často nie je dosahovanie zisku, ale uspokojenie potrieb jeho členov.**

Družstvo ponúka viaceré výhody ako šité pre tento druh iniciatívy:

- Malé základné imanie (iba 1 250 Eur za celé družstvo)
- členovia družstva bez ohľadu na výšku svojho členského vkladu majú pri hlasovaní všetci jeden hlas (tzv. družstevná demokracia)
- výšku členského si nastavujú členovia družstva a preto môže byť aj veľmi nízka
- členovia družstva za záväzky družstva neručia svojim majetkom
- členovia družstva sa nezapisujú do obchodného registra, čo poskytuje anonymitu
- prevod členstva je neformálny (majetkový podiel v družstve možno prevádzať medzi členmi bez obmedzenia, pričom prevod členstva na inú osobu vyžaduje väčšinou súhlas predstavenstva)

Kým na Slovensku má družstvo negatívny kontext kvôli jeho zneužitiu počas zoštatňovania za minulého režimu, na západe má silnú tradíciu, ako forma združovania občanov pri

¹ Obchodný zákonník ho definuje ako spoločenstvo neuzavretého počtu osôb založené za účelom podnikania alebo zabezpečovania hospodárskych, sociálnych alebo iných potrieb svojich členov.

spoločnom riešení ich potrieb.

V súčasnosti na Slovensku fungujú družstvá výrobné a spotrebné. Aj napriek tomu, že sú v myšliach ľudí spájané s poľnohospodárstvom a maloobchodom je možné ich využiť pri akejkoľvek činnosti.

Kľúčová je práve veľmi veľká voľnosť v hospodárení a pri styku so štátom (výkazy, dane, účtovníctvo a pod.) a demokratický spôsob rozhodovania (jeden člen = jeden hlas).

Družstvo si samozrejme môže nastaviť rôzne spôsoby, akými zrýchliť rozhodovanie, napríklad vytvorením správnej rady a zamestnaním manažérov (ktorí sú ideálne členovia družstva ako aj miestni ľudia). Taktiež môže nastaviť rôzne výšky príspevkov a s nimi spojené výhody.

Napríklad v Taliansku sú družstvá, ktoré svojim členom poskytujú zľavy na energiu v závislosti od výšky príspevku.

Odkiaľ zohnať peniaze?

Základom pre každú iniciatívu sú dostupné peniaze. Tie môžu byť buď **vlastné** (získané priamo od ľudí v regióne alebo aj mimo neho) alebo **cudzíe** (verejné – dotácie zo štátneho rozpočtu alebo z fondov EÚ a súkromné – granty od firemných nadácií, bankové úvery, dary a pod.).

Ako na to?

Prv než začnete zháňať peniaze, materiál alebo služby, dobre sa zamyslite aké zdroje na čo potrebujete a ako rýchlo. V prvých fázach rozbehu iniciatívy je potrebných menej financií a viac voľného času. Viac vecí sa dá zabezpečiť vo vlastnej réžií. Neskôr sa potreba peňazí nebude dať vyhnúť a bude treba vymyslieť spôsob ako ich čo nejefektívnejšie zohnať.

Pri plánovaní všetkých aktivít sa musíte pýtať:

Potrebujem veľa peňazí? Dajú sa potrebné veci alebo služby zohnať inak ako nákupom? Čo môžu dodať miestne firmy, obec alebo ľudia, ktorí sa na zakladaní iniciatívy zúčastňujú?

Na rôzne potreby je potrebné použiť rôzne spôsoby získavania peňazí.

Viac informácií je možné nájsť napríklad v knihe Základy fundraisingu a projektového managementu, ktorú vydala Masarykova univerzita v Brne v roku 2011² alebo prípadne verejne dostupnú publikáciu v anglickom jazyku Fundraising Ideas That Work for Grassroots Groups.³

² Machalek, Nesrstova: Základy fundraisingu a projektového managementu. Brno, 2011

³ http://www.gov.mb.ca/chc/pdf/ch_fundraising_ideas.pdf

Prehľad možných zdrojov financovania vašej iniciatívy

Vlastné zdroje

Vlastné sú zdroje, ktoré do iniciatívy vkladajú ľudia, ktorí majú priamo záujem o účasť na nej a stávajú sa jej členmi (a niekedy aj zamestnancami).

Je viacero možností, ako získať tieto zdroje.

Vklady

Pri založení družstva alebo s.r.o. musia podľa zákona záujemcovia o členstvo vložiť do spoločného imania peniaze. Dôležité je preto získať dostatočný počet členov a pokiaľ možno aj členov, ktorí sú ochotní do spoločného podniku vložiť viac, ako je požadované minimum. Členmi môžu byť aj podniky alebo obce. Vo všeobecnosti je dobré získať ich ako členov a to nie len z finančného hľadiska ale aj preto, že majú iné možnosti a schopnosti, ktoré družstvu môžu pomôcť.

Predaj podielov

Iniciatívu je možné rozbehnúť aj vo forme akciovej spoločnosti. Tá sa však musí zriadiť tak, aby pravidlami spĺňala podmienky pre komunitné iniciatívy a nestala sa klasickou firmou. Predaj akcií je obdobou členského pri družstve. Členovi dáva možnosť vstupovať do rozhodovania o podniku a je zdrojom peňazí pre spoločný projekt.

Crowdfunding

Ide o zháňanie malých príspevkov (často v desiatkach EUR) od veľkého množstva ľudí využitím sociálnych sietí, či už na internete alebo osobných kontaktov. Je vhodné, ak sa rozhodnete pre popularizáciu vašej iniciatívy a budete ju chcieť otvoriť širšej verejnosti, ktorej by sa vaše riešenie mohlo zdať zaujímavé.

Pre takúto crowdfundingovú schému je však potrebné dopredu investovať do prípravy projektu, na ktorý chcete zohnať od ľudí peniaze. Ľudia dajú týmto spôsobom peniaze skôr na konkrétnu investíciu (výstavbu elektrárne) ako na prípravu projektu. Pre crowdfunding je potrebná hmatateľná vec, na ktorú sa ľudia skladajú.

Tento typ fundraisingu je hlavne o dôvere. Preto mu musí predchádzať príbeh o vás a o vašom projekte. Propagácia je v tomto prípade kľúčová.

Príklad: Indie GOGO platforma na crowdfunding <https://www.indiegogo.com/>

Webovú stránku navštevujú ľudia z celého sveta, ktorí majú radi nové netradičné riešenia, alebo chcú podporiť zaujímavý projekt, ktorý získa ich sympatie.

Vypracujte príbeh, odprezentujte ho, určite cieľovú sumu a choďte do toho. Služba je spoplatnená, ale cena hlavne pri väčších získaných sumách je zanedbateľná.

Majte na pamäti, že o projekt sa na stránke treba starať podobne ako o facebookovú stránku, ak chcete aby bol živý a mal úspech.

Na Slovensku tiež fungujú nástroje pre crowdfunding. Napríklad stránka Ľudia ľuďom: <https://www.ludialudom.sk/>

Cudzie zdroje

„Cudzie“ sú peniaze, ktoré iniciatíva získa mimo radov svojich členov. Ide buď o nenávratnú pomoc (dary, dotácie z verejných rozpočtov, podporné programy súkromných donorov, ako sú rôzne firemné nadácie, súkromné dary tak od ľudí, ako aj od firiem) alebo o návratnú pomoc (úvery, štátom garantované alebo inak zvýhodnené pôžičky).

Na Slovensku ešte aspoň ďalších sedem rokov budú dôležitým zdrojom peňazí fondy EÚ. Vznikajú aj nové nástroje spájajúce verejné a súkromné peniaze, aby vytvorili nové možnosti financovať projekty, ktoré sú schopné vytvoriť zisk. Taktiež komerčné banky môžu investovať do tohto typu iniciatívy.

Fondy EÚ

Nové fondy sa začnú rozdeľovať v roku 2015 a bude o ne možné žiadať až do roku 2020. Na starosti ich majú vybrané ministerstvá, ktoré spravujú tzv. **operačné programy**. Tieto programy určujú ako, na čo a komu je možné peniaze dať.

Každý operačný program poskytuje peniaze v určitej oblasti, ako napríklad životné prostredie, doprava, vzdelanie, sociálne veci a pod. Programy sú rozdelené na tzv. **prioritné osi**, ktoré privádzajú peniaze bližšie ku konkrétnym témam, ako napríklad energetika, odpadové hospodárstvo, poľnohospodárstvo, železničná doprava a pod. Tieto prioritné osi určujú ciele, ktoré sa chcú cez rozdelenie fondov EÚ dosiahnuť, ako aj hlavné aktivity a typy prijímateľov (obce, štát, malé a stredné podniky, mimovládne neziskové organizácie a pod.).

Operačné programy sú tak pravidlami hry pre rozdeľovanie európskych peňazí.

Na Slovensku je šesť hlavných programov⁴. Z nich tri umožňujú rôznym spôsobom komunitným iniciatívam v energetike získať podporu na svoje aktivity. Sú to:

4 Podrobnejšie informácie o nových fondoch nájdete na: www.eufondy.org a na www.partnerskadohoda.gov.sk

1. Operačný program Kvalita životného prostredia (OPKŽP)

Energetika bude podporená v prioritnej osi č. 4 s názvom „Energeticky efektívne nízkouhlíkové hospodárstvo vo všetkých sektoroch“

V tejto osi je niekoľko investičných priorít:

- Prvá podporuje výrobu energie z obnoviteľných zdrojov. Tu môžu na výstavbu alebo obnovu elektrární alebo teplární žiadať podnikatelia (vrátane družstiev), združenia, či obce.
Podporené sú: biomasa, vodná energia, geotermálna energia, výroba bioplynu a biometánu z rôznych zdrojov (napríklad z kalu z čističiek odpadových vôd).
Založte družstvo a zažiadajte na spoločný projekt.
- Tretia priorita podporuje úspory energie a využívanie obnoviteľných zdrojov vo verejných (obecných, či štátnych) budovách.

Pomôžte starostovi uskutočniť projekt obnovy školy alebo škôlky. Zlepšíte tak prostredie, v ktorom trávia čas vaše deti, ukážete ostatným ľuďom, ako vyzerá dobrý projekt a ako dôležité je správne hospodárenie s energiou. Otvoria sa tak dvere ďalším, ambicióznejším projektom, ktoré budú mať väčšiu podporu u obce ako aj u susedov.

- Štvrtá priorita umožňuje obci, mestu alebo regiónu zafinancovať vypracovanie miestneho plánu pre rozvoj energetiky. Je možné financovať aj informačné a osvetové aktivity.

Presveďte starostu, aby začal riešiť energetiku dlhodobou a strategicky. Kvalitný plán vytvorí lepší priestor pre jednotlivé projekty a zabráni nezmyselným investíciám. Plán môže jasne určiť zapojenie verejnosti ako prioritu.

- V piatej priorite je podporená modernizácia centrálného zásobovania teplom. Nemusí ísť iba o veľké teplárne. Aj obecné kotolne sa môžu opraviť a systém vymyslieť tak, aby umožnil napojenie okolitých domov a bytoviek.

2. Integrovaný regionálny operačný program (IROP)

V IROPe je možné cez prioritnú os 4 podporiť úspory energie v bytových domoch aj vo verejných budovách. Peniaze na úspory sa budú rozdeľovať aj cez Štátny fond rozvoja bývania vo forme zvýhodnených úverov a pod. Spravte z nudných a náročných projektov zateplenia bytovky zaujímavý projekt. Spojte úspory a výrobu energie zo solárnych panelov. Vylepšite kotolňu.

Aj na miestnej úrovni sa bude dať dostať k peniazom z fondov. Časť z nich budú rozdeľovať tzv. **Miestne akčné skupiny**. To sú združenia obcí, podnikateľov,

mimovládok a občanov, ktoré spolu vytvoria stratégiu pre konkrétny región a spolu rozhodujú o peniazoch z rozpočtu, ktoré im prideli ministerstvo, ak prejdú hodnotením. Zistite či váš(a) starost(k)a je členom MAS. Možno je tam niekto koho poznáte. Aj miestne zväzy a kluby sú často členmi.

3. Operačný program Výskum a inovácie

OPVal bude podporovať aj začínajúce podniky a bude financovať aj podporné služby v tzv. inkubátoroch. Kontaktujte nás cez stránku www.eufondy.org a pomôžeme vám zistiť, či sa dačo podobné nedeje v miestne kde žijete.

Úvery

Pri úveroch je kľúčová ekonomická stránka projektu. Preto už pri prvotnom plánovaní je potrebné rozmýšľať ekonomicky. Pre banku je rozhodujúca informácia o návratnosti investície, čiže o dobe, za ktorú dostane investované peniaze naspäť. Ďalej je dôležitá kvalita celkového projektu od výpočtov, cez zvolenú technológiu, až po procesy riadenia projektu. Tieto totiž ovplyvňujú mieru rizika, ktoré v projekte vidí banka. Riziko spojené s projektom je pre banku spolu s návratnosťou kľúčové.

Ďalším faktorom podľa ktorého sa banka rozhoduje je aj prehľadnosť vzťahov a jasne určiteľná zodpovednosť za podnik a projekt. Je to dôležité aj z hľadiska ručenia za záväzky.

Kvalita projektu a schopnosť ho výstižne a jasne odprezentovať vypovedajú veľa o schopnostiach ľudí, ktorí za ním stoja ho úspešne zrealizovať.

Projekt preto musíte poznať naspamäť vrátane jeho rizík a slabých stránok.

Niektoré banky v Európe vytvorili špeciálne úverové programy pre financovanie iniciatív, ktoré sú zamerané na podporu začínajúcich podnikov, rizikovejších projektov a projektov, ktoré sú natoľko netradičné, že je možné čakať nižšiu návratnosť. Aj na Slovensku zrejme v blízkej dobe vzniknú podobné programy. Podstata však zostáva rovnaká. Dobrá prezentácia a znalosť ekonomiky projektu sú hlavným predpokladom pre získanie úveru.

Súkromní/firemní donori

Na Slovensku pôsobia viaceré nadácie, ktoré rozdeľujú verejné ako aj súkromné zdroje. Zdroje pritom môžu byť slovenské, z rozpočtu EÚ alebo aj z iných veľkých zahraničných nadácií (napríklad v USA pôsobí množstvo veľkých firemných nadácií a charitatívnych fondov založených firmami alebo bohatými ľuďmi).

Medzi zaujímavé nadácie patria tzv. Komunitné nadácie, ktoré sú v každom kraji a podporujú mnohé malé projekty. Taktiež existujú väčšie nadácie špecializujúce sa na programy podporované z verejných zdrojov (napríklad z nórskeho alebo švajčiarskeho podporných programov).

Aj slovenské firmy zakladajú nadácie aby podporili sociálne alebo environmentálne založené podnikanie. Príkladom je nadácia Provida, ktorá má programy na podporu sociálne a environmentálne zodpovedného podnikania.

Pár nadácií pre inšpiráciu

Komunitné nadácie: sú v každom kraji. Nájdete ich na webe

Ekopolis: podporuje aj malé projekty a malých prijímateľov. Spravuje časť nórskeho a švajčiarskeho podporných programov. www.ekopolis.sk

Provida: nadácia mladých podnikateľov, ktorí podporujú sociálne a enviro ladené podnikanie. Vyžadujú však podnikateľské myslenie a zaujíma ich ekonomika vecí.

Nadácia Orange: podporuje malé projekty v rôznych oblastiach. Podpora nie je vysoká, ale postačí na rozbeh vecí okolo iniciatívy. <https://www.nadaciaorange.sk/>

Posurfujte na internete. Nájdete omnoho viac darcov a nadácií.

Ďalšie zaujímavé inšpirácie nájdete aj na:

www.communitypower.eu

<http://energy4all.co.uk>

<http://www.ecopower.be/index.php/english>

Viac informácií o fondoch EÚ nájdete na:

www.partnerskadohoda.sk

www.eufondy.org

Neváhajte nás kontaktovať na

cepa@priateliazeme.sk

Sledujte nás na facebooku:

<https://www.facebook.com/PZCepa>

Publikácia vznikla v rámci medzinárodného projektu Komunitná energetika/Community power financovaného z programu Intelligent Energy Europe.

Co-funded by the Intelligent Energy Europe Programme of the European Union

The sole responsibility for the content of this publication lies with the authors. It does not necessarily represent the opinion of the European Union. Neither the EASME nor the European Commission are responsible for any use that may be made of the information contained therein.

